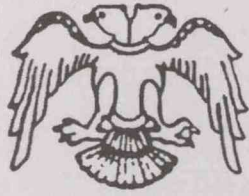

TÜRK TARİH KURUMU

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ
SÜRELİ YAYINLAR

KAYIT NO: 5037672
ADI: Doğu Kars Halkevi
Dergisi
CİLT:
SAYI: 62
YIL: 1950

DOĞUŞ

KARS HALKEVİ DERGİSİ

KURULUŞU: 29 EKİM 1933

İÇİNDEKİLER

Yeniden Çıkarken :

DOĞUŞ'un Bundan önceki 61 Sayısı Nasıl Çıktı?..... DOĞUŞ

Tarih :

"1272 (1855) Kars Zaferi" ve "1272 Kars Madalyası"na

Ait Vesikalar..... Kırzioğlu M. Fahrettin

Dadaşların Zaferi..... Hikmet DİZDAROĞLU

Zeybek (Şiir)..... Hocaoglu SelâhattinErtürk

Yeni Eserler :

"Yusufelili HUZÛRÎ Cilt: I"..... Mamaslı M—Kuzu

Görmeyenlerin gözünde ve hakikatte KARS..... Uğuroğlu Ahmet

Koşma (Şiir)..... Niyazi Sabri ERGÜL

Karşı Şâirlerimizden :

Çalkavurlu FEDÂÎ..... Kırzioğlu M. Fahrettin

Tercüme :

1843 te Kars'ta Bir Alman Seyyahı: Karl KOCH'un

Yazıları (Kağızman)..... Behçet NECATİGİL

Hicran (Şiir)..... Rifkiye GÖLE

Kars Gazeli (Şiir)..... Ali Huzûrî COŞKUN

Güllerin Karnavalı (Şiir)..... Mehmet TÜRKEK

Genç Kalemlerden :

Geçilemez..... Sezai YILMAZ

Ardahan..... Abdulmecid DOĞRU

Kars Bibliyografyasından :

"Doğunun Kapısı KARS,"(Hazırlayan: Sadık Atak)..... KIRZIOĞLU

Sayı: 62

Ocak 1950

K A R S
İl Basımevi

« Doğunun Kapısı K A R S »

«Hazırlayan: (Kırmay Albay) Sadık Atak»

Şimdi General olan muhterem Sadık Atak, 1946 da (İstanbulda) İbrahim Horoz Matbaasında bastırıldığı 96 sahifelik resimli ve krokili «Doğunun Kapısı KARS», risale siyle ilimizi, tarih, coğrafya ve cumhuriyet devri bakımından tanıtmaya çalışmıştır. Eserini bastırmazdan önce burada Kırmay Başkanı olarak da bulunduğundan Karsı yeniden ve yakından görüp tanımak imkânını elde etmiştir. İyi hisler ve millî duygularla kaleme alınan bu küçük eserin başında, muhterem müellif, rahmetli babasıyla ağa beyisinin de «Şehidler yatağı, gaziler ocağı büyük serhaddimiz Kars, ile olan alakasını belirterek şöyle diyor:

«1877 (93) seferinde, babamın Küçükyahı mevziinde kanını dök tığı; 1914 savaşında, ağabeyimin uğrunda canını verdiği; 1918 yılında, ilk istirdat edenler arasın da teğmen olarak mübahi olduğum; KARS'a ufak bir armağanım».

Memleketi tanıtan ve büyük himmet eseri olan diğer neşriyat gibi; «Doğunun Kapısı KARS», da matbuatımız da gereken alakayı görmedi. Yalnız, muhterem emekli general Hüseyin Emir ERKİLET Paşa, «Eski harb arkadaşım ve değerli yardımcım Albay Sadık Atak», diye bahsettiği müellifin eserini, İstanbulda

çıkan «Yeni Türkiye» gazetesinin 18 Eylül 1946 tarihli nüshasında tanıtmıştır. Muhterem Paşa bu tanıtmama kalesinde diyor ki :

«Bugün memleketimizde hangi Türk ailesi ve evi vardır ki uzak ve yakın Türk-Rus savaşlarında bir âzasını şehid vermiş olmasın! Bunlar yetmiyormuş gibi Moskofların gözü hâlâ topraklarımızda dır; üstümüze atılmak için fırsat gözetiyorlar. Bay Sadık Atak'ı Doğunun Kapısı KARS'ı yazmağa sevk ve teşvik eden millî duygu ve heyecanların kaynaklarını şimdi anlayabiliriz.»

İçerisindeki bazı krokilerin sahifeye uymayan klişelerden dolayı albüm (resim defteri) şeklinde 24 X 16 Cm. eb'adında basılan bu broşürün kağıdının yüzünde açıkkaçaoren gi boyalı İçkale ile Temürpaşakulesi ve Taşköprü'nün temsili bir resmi vardır. Kağıdın arka yüzünde de Kars ilinin idarî taksimatını gösteren bir kroki bulunmaktadır. 150 kuruş fiyat konan eserin satış yeri gösterilmemiştir. Başlıca üç ana bölüme ayrılan broşürde şu bahisleri bulmaktayız:

Birinci Bölüm «KARSIN TARİHİ», (3—54 s.) olup kronolojik bir sıra gözetilmiş ve 18. Asır ortalarından son kurtuluşa kadarki iki yüz sene içerisinde Karsta geçen belli başlı muharebelere işaret edil

miştir. (21—54 s.) : «1744 Kars Savaşı», (Nâdir Şâh Muhasarası), «1828 Seferinde», (Türk-Rus savaşında) «1853—1855 Seferinde Kars» (H. 1272 Türk-Rus savaşında), «1877—78 Seferi—93 Harbi», (Zivin, Gedikler, Yahnılar, Alacadağ Muharebeleri; Karsın düşüşü), «1918 Türk Karsın anavatanına kavuştuğu», «Karsın son acı ve ibret alıcı günleri», (1908—1918 arasında ki millî faaliyet, ilk kurtuluş Millî—Şûrâ idaresi, son kurtuluş).

İkinci Bölüm «KARS İLİNİN COĞRAFYASI», (55—83 s.) bahsini teşkil ediyor. Bu kısımda nehirler yaylalar, iklim, Karsın on kazası ve eskiden Karsa bağlı bulunan Oltu Millî—Şûrâsından bahsedilmiş; son on sahifede de (73—83 s.) «iktisadî coğrafya», ya ait hususlar anlatılmıştır.

Üçüncü Bölüm «CUMHURİYET DEVRİNDE KARS», (84—89 s.) başlığını taşımaktadır. Bu kısımda şehrin içmesuyu, maarif vaziyet'i

—Sonu kapağın üçüncü Sahifesinde—

(*) Bu sahifelerde Kars'tan bahseden makale ve yazılarla Kars'a ait monografiler tanıtılıp tenkid edilecektir. DOĞUŞ

DOĞUŞ

Kars Halkevi Dergisi

SAYI: 62

* KURULUŞU: 29 EKİM 1933 *

OCAK 1950

Yeniden Çıkarken:

DOĞUŞ'un Bundan Önceki 61 Sayısı Nasıl Çıktı?

Bugün on yedi yaşında bulunan «Doğuş», Karsta çıkan ilk mecmuadır. Halkevleri dergileri arasında da ilk çıkanlardandır. Bugün, 62 nci sayısı ile yeniden ve gürbüz olarak neşrine devam ettiğimiz bu sevimli kültür mecmuamızın tarihçesine bir göz atarak ve ötedenberi burada yazı yazan münevverlerimizin adlarını saygı ile anmak istiyoruz.

Malûm oldağı üzere, C. H. P. nin Mayıs 1931 tarihindeki Üçüncü Büyük Kongresinde verilen kararlarla «Türk Ocağı», müesseselerinin kapatılmasına ve yerlerine «Halkevi», adıyla yeni kültür müesseseleri açılmasına karar verilmişti. İlk Halkevi, Şubat 1932 tarihinde Ankara ile büyük şehirlerimizde açıldı. Burada Kars Türk Ocağı da lâğvedilerek 24 Şubat 1933 tarihinde, şimdi Gazi Ahmet Muhtar Paşa Erkek Sanat Enstitüsü'nün bulunduğu binada KARS HALKEVİ açıldı. O zamanki «Kars Orta Mektebi», müallimleri ile şehrimizdeki aydınlar büyük bir gayretle Halkevinde çalışarak bellibaşlı komiteleri kurup faaliyete başladılar. Nihayet, kuruluşunun dokuzuncu ayında Kars Halkevi «Doğuş», adıyla bir dergi çıkarmaya muvaffak oldu. İlk sayı, Cumhuriyetin ilânının onuncu yıldönümünde 29 Birinciteşrin (Ekim) 1933 tarihinde «Kars Vilâyet Matbaası», da bastırıldı.

Şimdiye kadar hep aynı Matbaada çıkan dergimiz, 17 yılda altı tertip üzerine çıkmış bulunuyor. Bugün «Doğuş», un tam koleksiyonu eader bulunduğu için bu hususta aşağıdaki izahatı vermeyi lüzumlu görüyoruz:

BİRİNCİ TERTİP: 29 Ekim 1933 te birinci sayısı çıkan «Doğuş», 25 X 32 Cm. eb'adında, resimli ve kapak hariç 8 sahife olarak çıkmıştır. Bu tertip üzerine 1. Kânunsani 1936 tarihine kadar 27 sayı neşredilmiştir. İlk sayısında «On beş günde bir çıkar İlmî, Edebî ve San'at Mecmuasıdır», denilmişse de, teknik imkânsızlıklardan ikinci sayıdan itibaren «Ayda bir çıkar İlmî, San'at ve Edebiyat Mecmuası», ibaresi kapaktaki büyük ismin altına yazılmıştır. İlk sayıdan itibaren derginin yazı işlerine «Kars Orta Mektebi», Kimya Muallimi ve Müdür Muavini Erzurumlu Ahmet Cevat Gobi barmış; mes'ul müdürlüğünü de 25 inci sayıya kadar Orta Mektep (sonra Lise) Müdürü Erzincanlı Rauf Nüzhet (Bayındır, şimdi Erzincan Milletvekili) üzerine almıştır. 27 nci sayıdan sonra üç ay neşriyata ara verilmiştir.

İKİNCİ TERTİP: Yine Erzurumlu A. Cevat Gobi'nin (bu zat şimdi İstanbulda Adalar Ortaokulu Müdürüdür) gayreti ve yazı işlerini üzerine alması ile 23 Nisan 1936 tarihinde «Doğuş», un 28 inci sayısı çıkarılmış-

tır. 17 V 24 Cm. eb'adında, 16 sahife olarak resimsiz çıkan ikinci tertipteki nüshaların idare işleri mes'ul müdürlüğünü) Fuat Gürsesel üzerine almıştır. Kasım 1936 tarihine kadar bu şekilde altı sayı neşrederek 33 üncüsü çıkarılabilmektedir. A. C. Gobi'nin Kars'tan ayrılması ile dergi 14 ay çıkarmamıştır.

ÜÇÜNCÜ TERTİP: Kars Lisesi Türkçe Öğretmeni Tortumlu Nesip Yağmurdereli'nin yazı işlerini üzerine alması ile «Doğuş», 19 Şubat 1938 tarihinde yeniden ve 17 X 24 Cm. eb'adında neşredilmiştir. Fakat sayı sırası eskisinin üzerinden devam ettirilecek yerde, yazı ve idare işlerine bakan Yağmurdereli bu tertibe «Yıl: 4, Sayı: 1», diye yeniden numro koydurmıştır. Böylece ayda bir çıkarılan dergi, Ekim 1938 tarihine kadar 16 sahife üzerinden 8 sayı çıkarılmıştır. Yağmurdereli'nin Kars'tan ayrılışı ile 7 ay neşriyata ara verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ TERTİP: «Kars Lisesi Türkçe Yardımcı Öğretmeni Karslı Mehmet Fahrettin Çelik (1943 tenberi Kırtioğlu) yazı işlerini üzerine alıp Haziran 1939 tarihinde yine aynı eb'atta, fakat 32 sahife ve aylık olarak çıkarmaya başlamıştır. Bu dördüncü tertip «Doğuş», ta Nesip Yağmurdereli'nin çıkardığı 8 sayı ile ondan önceki 33 sayı birleştirilerek Haziran 1939 nü-

5032622
1950/62

hasına "Sayı: 1 (42), rakamı konmuş ve 1941 Temmuzuna kadar aynı şekide 17 (58) inci sayı çıkarılmıştır. Karşı şâir ait resimlerden başka tarihi Kars resimlerinden 16 sahifelik bir albüm de bu tertipte neşredilmiştir. Dördüncü tertip "Doğuş," dergisinin yazı işlerine hep M. Fahrettin Çelik bakmış; mesul müdürlüğünü de sıra ile Türkçe Öğretmeni Ferit Gürdilek, 51. sayıdan itibaren Lise Tarih Öğretmeni Başkurdistanlı Ziya Özkaynak ve 56 ncı sayıdan itibaren de Lise Tarih Öğretmeni Erzurumlu Tahsin Akgün üzerine almışlardır. Yazı işleri müdürünün Kartan ayrılışı ile 5 yıl 9 ay neşrine ara verilmiştir.

BESİNCİ TERTİP: Kars Lisesi Edebiyat Öğretmeni Tosyalı Ahmet Şevket Bohça'nın teşebbüsü ve neşriyat müdürlüğünü üzerine almasıyla 1 Mayıs 1947 tarihinden "Doğuş," Mecmuası "Aylık Fikir ve Sanat Dergisi," olarak yeniden çıkarılmaya başlanmıştır. Fakat eski sıra numrosu devam ettirilmeyip, bu nüshaya "Yeni Seri Yıl: 1. Sayı: 1," yazısı konulmuştur. Aynı boyda, resimsiz ve 16 sahife çıkan bu tertip "Doğuş," un imtiyaz sahibi Halkevi Başkanı Rasim İlker olmuş ve 1 Temmuz 1947 ye kadar hepsi 3 sayı neşredilebilmiştir. A. Ş. Bohça'nın Kars'tan ayrılması ile neşriyat tâtiri edilmıştır.

Bugün elinizde "Doğuş," un "ALTINCI TERTİB," inin ilk sayısı bulunmaktadır. On yedi yıllık bir kudem malik olan "Doğuş," u yeniden ve şu son tertip ile 62 ncı sayıdan itibaren çıkarmamıza maddi ve mânevî yardımları olan C. H. P. ne, C. H. P. Genel Sekreter Yardımcısı Erzurum Milletvekili Cevat Dursunoğlu ile

Kars Milletvekillerine, Sayın Kars Valisi Ahmet Rifat Bingöl'e ve C. H. P. Kars İl İdare Kurulu âzasına teşekkürler ederiz. İlimizin biricik mahalli tetkik ve kültür mecmuası olan "Doğuş," un bundan önce çıkan 61 sayısında ki yazı ve şiirlerde görülen imzaları, iyi bir hâtra ve hürmet ifadesi olarak aşağıya yazıyoruz. İmzalarındaki meslekleri, Soyadı kanunundan önce ve sonraki aile adları ile müstear isimlerin hepsi alfabe sırasıyla gösterilmiştir:

YAZI YAZANLAR: Abdülgafur Cavidan, Akdağ Yasin, Aksoy Talât, Alaydın Nusret Feridun, Ali Asker (Avşar), Altuntaş M. C., Araslı Âdil, Araslı Feat (Foto), Araslı Orhan, Arı Hayri, A. S., A. Süheyl (Dr. Ünver), Atalay Hikmet, Ataman Mustafa; Bahçeci, Balkas Hakkı (Muallim), Bayer Nail, Belge Burhan (Avukat Gültebe), Birsan, Bohça Ahmet Şevket, Boratav P. Naili, Bortacıno M. F., Bulut Şevki; Cavide Rifat; Çelik M. Fahrettin (Kızıoğlu), Çetinel, Çilingircik (Çilingiroğlu) Ziya Halim; Derman Halil, Dülger Bahadır; Ek. Bay., Emci F., Engin Salih (Musiki Muallimi), Enis, Erdoğan Halil, Erencaz Feriha, Erim A. İlhan, Eroğlu Melâhat Saim (Eroğlu), Eroğlu Saim (Eroğlu), Erman, Eyyup (Halkevi Reisi); F. Sabri, Gobi Ahmet Cevat, Gökçe Abbas. Gönül Behçet (Necatigil), Gönül Hâlet, Guntay Fahri; İhsan Edip, İnal F. (Mektupçu), İsmail Yaver (Tarih Muallimi); Karabacak Necati, Karsaklı, Kazanasmazoğlu Kâzım (Yurdalan), Kemal (Baytar); Kenan Fikret (Ressam), Kerim oğlu İbrahim (Taşdemir), Kerim oğlu İsa (Hâkim Taşdemir), Kırsı K., Kitapçıoğlu Salim (Altağ), K. M. R., Kuntalp

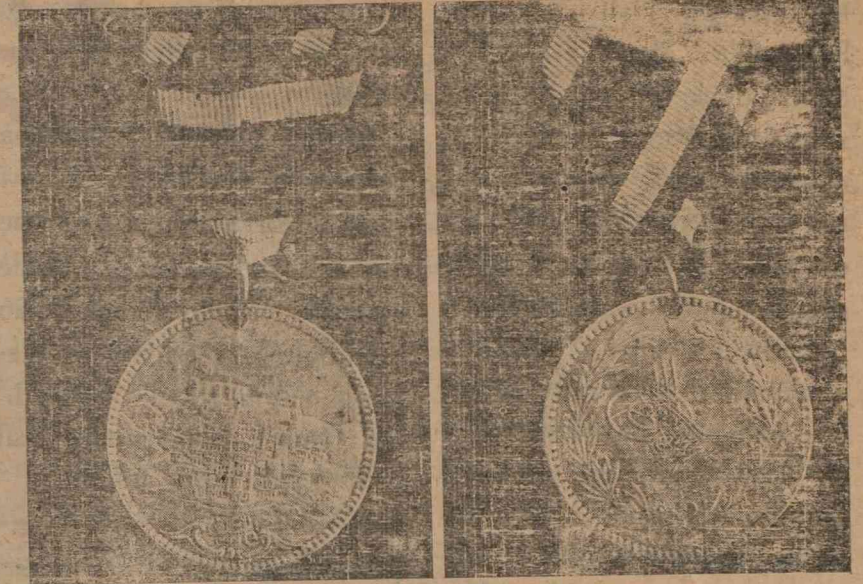
Süleyman (Dr.), Kültür İsmet Aytekin; Lokman Dayı (Baytar Kemal), Mogan (Ziraatçı Nazım), Muğanlıgil M., Mustafa (Muallim) Muzaffer; Necmettin (Dr.), N. Sadık (Sadak), Nuri (Üstegmen); Oktay Esat (Dr.); Özataç Mehmet Ali (Hâkim). Özdemir Ali Reşat, Özdemir Hikmet (Dizdar-oğlu), Özder Âdil, Özenen; Rifat (Mühendis); Sağnak Refik Fikret, Saltkan F., Saydam Ârif, Seyirci; Şükrü Şakir, Şükrüzade Celâl (Kimyacı Akın); Talât, Talınlı Hüseyin (Halkevi Reisi), Tokar Tarhan, Turgut (Orgun) Türkkan S.; Uçan; Vahdettin; Yağmurdereli Nesib; Zakir Sitki, Zorlutuna Halide Nusret.

ŞİİR YAZANLAR: A., A. Çe., Adnan (Muallim), Akçaylı Abbas, Akçöl Yasin, Akçaylı Ş., Akün Muzaffer, Alev, Alper Tahsin, Altay Seyyar, Arı Hayri, A. S., Ayık Ş., Azgur A. Fuat; Balcı M. Salim, Baran Şahmettin, Başak Ali Rıza, Baykurt Ş., B. Lütfi, Bohça Ahmet Şevket, Boracemal, Boşoğlu Enise. Coşkun Ali Hazârî (Yusufelili halk şâiri); Çelik M. Cemal; Doğan-gün, Doğusoy Kenan; Ek. Bay., Emine Ahmet, Enis, Ergül Niyazi Sabri, Ermiş Mehmet Ali, Eroğlu Melâhat Saim (Eroğlu), Ertikli K.; Edip; Galip, Gobi (Ahmet Cevat), Gökçe Abbas, Göyünç Nejat, Gülen Hidayet Güney E., Gürsel C. Fatma, Güven Zakir; Hatunoğlu Enver, Hüseyin Sırrı [Örtülü Köyü]; İnal F.; Kağan Rıfkiye, K., Kazaklı Ali, Koç Ziya, Kezban, Kökten Yusuf Zülâli [Poskovlu Âşık]; Mahzûni [Ardahanlı Âşık], Muştak Sitki [Dursunoğlu]; Noksânî [Poskovlu Âşık]; Örgüvren Süreyya, Özdemir Mehmet Şevki, Özenen, Özkan Mehmet Veli; Pervin; Remzi [Adliye Kâtibi],

«1272 (1855) Kars Zaferi»ne ve «1272 Kars Madalyası»na Ait Vesikalar

Yazan: Kızıoğlu M. Fahrettin

Bugün Türkiye'de kendi isimiyle harp madalyası alan ve devletin en büyük takdir ve taltiflerine mazhar olup, bütün halkı "Gazi" sayılan en eski şehir, Kars'tır. Kırım Savaşı sırasında Müttefiklerimizle beraber Rusları bozarak Sivastopol müstahkem kalesini zapt ediyoruz. Ruslar, burada kaybettikleri şereflerini kurtarmak için, 1855 Eylülü sonlarında, dört aydanberi şiddetle ve üç misli kuvvetlerle muhasara ettikleri Kars'a en şiddetli hücumlarla saldırıyorlar. Bu sırada Kars'ta bizim 18 bin askerimiz; 3 bin kadar da eli silâh tutabilen çocuk, ihtiyar, devriş ve medrese mensubu gönüllü muharip ahalimiz vardı. Fakat bu asker ve ahali kuvvetini teşkil edenlerin yarısı hastalık ve açlıktan mecalsiz halde hastahane veya evlerde yatağa düşmüş bulunuyordu; düşmanla ancak, yarı aç ve takatsız 10 bin asker ve gönüllümüz vuruşabiliyordu. Rus ordusunun ihtiyar Başkumandanı Ceneral Muravyef, 10 bini süvari ve 30 binden fazlası pi-

Türkiyenin en eski şehir madalyası olan "1272 (1855) Kars Madalyası,"nın aynı büyüklükteki resmi. Resimli tarafta Karsın içkale ve dışkaleleriyle vuruşları görülmekte, en altta da "KARS 1272" yazısı bulunmaktadır.

yade ve topçu olan kuvvetle riyle 29 Eylül 1855 Cumartesi sabaha iki saat kala en ustahlık hazırlıklarıyla hücum geçiyor. "Yedibuçuk saat süren," ve tabyalar önünde cereyan eden korkunç, kanlı muharebelerden sonra, Moskofların bozularak öyleye doğru süvari ve topçularının muntazam himayesi altında perişanlıkla çekilmekte oldukları görüldü.

Bu sırada Kars'ta bulunan

İngilizlerin beş zabıt ve kumandanından birisi olan askeri doktor Sandvith hâtıratında diyor ki: "2 Teşrinevelde 6300 Rus gömdüğümüz anlaşıldı". Vak'a-nüvis Ahmet Cevdet Paşa da "Tezâkir-i Cevdet" adlı eserinde, KARS ZAFERİ'mizin neticelerinden bahsederken şöyle diyor:

Rusların "İkinci Kuman danı ile altı cenerali dahi maktul olmuştur. Bundan başka Rusyalulardan 253 esir —Sonu sekizinci sahifede —

Sağnak Refik Fikret, San'an Mehmet Sadık, Sidar Hümevra, Sobay E.; Şeyrânî Ahmet; Tarhan Beşir Ekrem, Tokdemir Behzat, Tortumlu Ekrem, Tuncer Esin, Turan, Türkel Mir Mehmet; Ülgen Kasım, Üstün Nazım; Yağmurdereli Zeki, Yalçınkaya M. M., Yalçın Sabit Müdâmî [Pos-

kovlu Âşık], Yılmaz Nejat; Z. Edip, Zegem Musa Eyup, Zorlu hankızı, Zorlutuna Halide Nusret. ***

"Doğuş," un iki yıllık kâğıdı ve diğer maddi imkânları sağlamıştır. Kıymetli yazıları ve candan ilâkalarıyla münnevverlerimizin dergimizi muntazam olarak

çıkartıp geliştireceğinden eminiz. "Anadolu'nun Doğu-kilidi Kars," gibi bir serhad kalemizde millî kültür kalemizin koçak erleri olan bütün muallimlerle diğer münnevverlerimizin 17 yıllık iyi bir mâzisi olan dergimizin etrafında toplanacağından eminiz.

DOĞUŞ

DADAŞLARIN ZAFERİ

Yazan : Hikmet DİZDAROĞLU

Bundan bir müddet önce Venedik'te tertiplenen Halk Musikisi ve Halk Oyunları Festivali'ne, Millî Oyunlar Eki bimiz de katılmıştı. Ekibimiz zın çekirdeğini ve belkemiğini, serhad beldesinin çocukla rı teşkil ediyordu: Erzurum dadaşları. Onlar, beraberinde sadece hüner ve marifetin ikiz li kudretini değil, Türk ruhu nun asırlar ötesinden gelen coşkunluğunu da götürmüşler di. Ekibimizin başta gelmesi bu ruhun engin zaferinden başka birşey değildir.

Ekibin başında giden Mu zaffer Sarısözen'in yazıların dan anlıyoruz ki, festivalin ilk zamanlarında seyirciler-ki hepsi folklor alanında müte hassis kimselerdir—, oyunları mızın inceliklerini ve ruhları büyüliyen füsunun kavriya mamışlardır. Zafer, kolayca elde edilmemiştir. 21 millet ve 41 ekiple sanat yarışına çık mak kolay birşey midir?

Seyircilerin hakları var; çün kü, barlar, birden zevkine varılır bir kıymetler sistemi değildir. Her şeyden önce, barların mânevî atmosferine girmek lâzımdır. Bu da birden olmaz. Barlar, tadına yavaş yavaş varılan bir iksir gibi, sizi damla damla sarımsak tır; ancak "mest", olduktan sonra dır ki, sıralarını size açar.

Bizim millî oyunlarımız, bi raz da kendimizden demektir. Dışla iç, öyle kabuk, şekille

muhteva birbirlerinden ayırt edilemez hale gelmiştir; ken dimizi verdiğimiz her şey bi zim olmuştur; sırların sırrı bu radadır.

Dadaşlar, Venedik'teki ba şarılarıyla, Avrupa milletleri rine bu sırrın bir köşesini aç mış oldular; ve madde mede niyetinin elinde zebun olan insanoğluna, maddeötesi âle minin engin zevkini tattırdı lar. Bence, zaferimizin asıl övünülecek tarafı budur.

Bu satırları yazdığım sıra da, Karayılan'ın davulu, rad yoda, eski Şamanların mistik âyinlerini batırlatan bir vecid le, ta derinlerden gümbürdi yerek coşuyor: Bir "Gelin Al ma" havasıyla karşı karşıya yız. Sizi bu velûdiyet sahne siyle başbaşa bırakıyor ve ya bancı diyarlarda bizlere bir sanat ve millî ruh zaferi ka zandıran dadaşlara en güs sesimle haykırıyorum:

—Varolsun dadaşlar !

Zeybek

Coşturuyor içimi erkekçe, tok bir seda,
Zeybeklerin zeybegi haykırıyor ortada:
Haydaa!

Nasıl bir nağra atış, nasıl bir haykırış bu?
Nasıl vecde yükseliş, nasıl ruha varış bu?

Bunu, bütân varlığın dil olup söylemeli,
Böyle dikilmelidir Mehmetçiğin heykeli.

Kim bu, alnı göklere değecek gibi duran?
Bir gençlik mi ayakta, bir mi'let mi haykıran?

Aleolenmiş gönüller kükreşir: var ol, yaşa;
İçlerde sevgi dolu eğilmeyen bu başa.

Bu duruşta bu zeybek, bir deyi andırıyor,
Bu akşam tâ yürekten yanıyorsa, yandırıyor.

Hocaoğlu Selâhattin Ertürk

Yeni Cilt

«YUSUFELİ HUZÂRİ Cilt : I»

Mamaşlı N. Kuzu

"Doğuş", okuyucularının 1939 yılındanberi onıdıkla rı, hattâ ilk defa "Doğuş", vâsıtasıyla matk tatımızda bilinen meşhur halk şâirimiz ve "Karsın Fahri Hem şehrisi", Yusufelili Ali Huzûrî Coşkun hakkında çok değerli bir eser çıktı. Burdur Ortaokulu Türkçe Öğret menî (şimdi bu okulun Müdürü) olan Hikmet Dizdar oğlu tarafından hazırlanan ve "C. H. P. Hatkeşleri Bürosu",nun himmetiyle "Okuma Kitapları", serisinin 4. üncüsü olarak çıkarılan "Yusufelili HUZÂRİ", kitabı Ankarada neşredilmiştir (*). Şâirin bir resmiyle Diz daroğluna yazdığı bir mektubun suretini de ihtiva eden bu eser, 210 sahife tutmaktadır.

On yıldanberi "Doğuş", ta yazı yazan genç muallim ve muharrir Dizdaroglu'nun kitap halindeki bu ilk eseri, bir mükemmellik ve güzel tertip örneğidir. "Önsöz", den sonra üç bölüme ayrılan eserin münderecâtı ve muharririn ismi, bize bu husustaki mükemmelliği ilk bakışta duyurmaktadır. Edebî tohlil ve tenkidleriyle gençlerimiz arasında mümtaz bir yer tutan H. Dizdar oğlu'nun bu eserini çok mükemmel bulduğumuzdan, burada ancak tanıtmak istiyoruz. Bunu tahlil ve tenki di alâkadar ve mutahassıslarına bırakıyoruz.

Ancak, çok güzel bir baskı ile çıkan bu kitapta, tek-tük mürettip hatalarının bulunması ve bilhassa Ço ruk boyu şivesinin bazı hususiyetlerine işaret edilme mesi, bizim gördüğümüz yegâne kusur ve noksandır. Çünkü bugün 63 yaşında bulunan Huzûrî Babanın mahallî ağızla olan telâffuzu, vezin ve kafiyelerine bile tesir etmektedir.

Dizdaroglu'nun eserinin münderecâtı, ondaki olgun luğu göstermektedir. "Birinci Bölüm",de (9-60 s.) : Hu zûrî hakkında bibliyografya; Hayatı; Eserleri; Huzûrî' de temler (a-Yurt ve Millet, b-Din, c-Aşk, d-Tatlat ve Gurbet, e-Hayat Telâkkisi); Edebî Şahsiyeti bahisle ri vardır. "İkinci Bölüm", (61-162 s.), "Şiirler", kısmı olup destanlar, koşmalar ve semaileri ihtiva etmekte dir. Kafiye sonlarındaki harf sıralarına göre tertip edilen bu bölümde şâirin 16 destan, 100 koşma ve 3 semaisi, daha önce başka yerde neşredilenlerine de ha

(*) Ulus Basımevi 1949 Ankara, Fiyatı 250 Kuruş.

Görmeyenlerin gözünde ve hakikatte

KARS

Yazan : Uğuroğlu Ahmet

Küçüklüğümde büyükba bamdaki Karsa ait epeyce bi kâye dinlemiştim. Rahmetli, "Dördüncü Ordu", der-de mez Karsı ve dolayısıyla ora da yaşayanları, kıymetini zihnimde canlandırmaya çalış ırdım. Bazan :

—Askerlerimiz neden ateş yakmayıp da döndüler? diye çocukça suall r ile sorardım. Büyükbabam ise suallerime en bu telâffuzla cevap ve

Biz çocuklar arasında, tel graf direklerini örtecek kadar kar yağdığı söylenir, bu deh şetli manzara hıvallerde can landırılmaya çalışıldı. 1948-1949 yılında bunlar benim için hakikat oldu.

Uşak'ta herhangi b lise veya ortaokula tâyin emrini bekliyordum. Garip bir tesa düfle karşılaştım: Vaktiyle buradan gitme Ramazan Ay demir adında bir komşumuz vardır. Bana tâyin emrimi ilk defa o müjdeledi. Hemen :

—Beni, boş kalan yerinize mi gönderiyorsunuz? diye söze başladım..[Şu ânda o dostumun kulakları çınlasın]. O, "müjde, müjde," kelime lerini diline vird ederken ben neler düşünmüyordum kıl... Derhal büyükbabamı hatırla mamak kabıl olmadı.

Babam fena halde rahatsız dı; anneme koştum. Beraber

ce babamın yanına gittik. Ya-
tağından doğrulup teselli yol-
lu birkaç kelime söyledikten
sonra, gözleri yaşardı. Bunun
mânasını anlamakta gecikme-
dim. Üzerinden günler
geçtikçe bu man-
zaranın ağırlığını taşıyamaz
hale geliyorum. Haber alan
eş-dost evimizi doldurdu. Her
biri Kars hakkında bildikle-
rini söylemek hususunda acele
ediyordu.

Tirenim hareket edince, işiti-
tiğim son söz: "Aman ken-
dini üsütme, dir!!"

Erzurumda otobüs bulma-
da güçlük çekmedik. Lâkin
üç saat süren bir gecikme
bir türlü bitmiyordu; Soğan-
lı dağlarına, 1914-1915 kışın
da "Sarıkamış Harekâtı" hâ-
rikasını yaratan Mehmetçikle-
rin yattığı çamlıklara yakla-
şınca akşam oldu; otobüsümüz
bir yerde durdu: "inin," ses-
leri işitildi. Burası Soğanlı'nın
eteği imiş. Bu defa biz oto-
büsü taşımaya koyulduk; ar-
kadan iterek ta tepeye çıktık.
Müthiş bir tipi vardı. Olanca
kuvvetiyle çarpıyor, savrulan
karlardan göz, ilerisini göre-
miyorduk!

Ertesi gün Kars, güzel bir
manzara ile karşımıza çıktı.
Demirköprü'den ağırca geçer
ken gözlerim muhteşem Ka-
leyi dolaşabili. İntibalarım
çabucak değişti. "Soğuk" de-
nen bu şehir beni kendisine
hemen ısındırdı, sanki büyü-
ledi.

Artık mektuplarımda—hak-

şiye *de işaret edilerek, dercedilmiştir. "Üçüncü Bölüm,"*
(163-203 s.), "Karşılaşmalar,"ı içerisine alıyor. Fakat
şâirin muhtelif yerlerde yaptığı irticali müsaere ve
münazaraları tesbit edilemediğinden, yalnız 1941 ya-
zında Kars'ta Kızıoğlu'nun evinde, Pehlivanın Kahve
sinde ve Halkevinde Poskovlu genç halk şâiri "Aşık
Müdâmi," ile olan "karşılaşma,"sı ve birlikte söyledik-
leri 19 parça deyiş yazılmıştır.

Böylece Huzûrî'nin hepsi 138 sayıyı bulan heceli şi-
irleri bir arada ve çok güzel tahlil ve tertip edilmiş
olarak bulunuyor. Eserin "İkinci Cild,"i, şâirin bir mü-
rettep divân halindeki arûzu şiirlerini ihtiva edecektir.
Kitabın sonuna (204-209 s.) ayrıca bir "Sözlük" de ilâve
edilmiştir.

C. H. P. Halkevi Bûrosunca fazla miktarda ba-
sılmak taliine mazhar olduğu için her yerdeki Halke-
vi kütüphanelerinde "Huzûrî," kitabını okumak müm-
kûn olacaktır. Fakat belki para ile edinmekde güçlük
çekilecektir.

Kars hakkında çok güzel destan ve koşmaları içeri-
sine alan, Poskovlu Müdâmi'ye dair de malûmat ve-
ren "HUZÛRÎ," kitabı, edebî zevk sahibi her münevver, i,
bilhassa halk edebiyatını fazla seven köylüleri alâka-
landırılıp muhabbetini çekecektir. Dizdaroğlu'nun, şâi-
rin "Edebî Şahsiyeti," bahsinde ve en sonda: "Hulâsa-
Huzûrî" yaşayan söz şâirlerinin en kudretlilerinden biri-
si, belki de birincisidir,, diye verdiği hüküm, çok ye-
ri dedir. Biz bu eserin Huzûrî'de "Yurt ve Millet," duy-
gu ve mevzuunu gösteren kısmını ve Huzûrî ile Müdâmi'
nin Kars'ta karşılıklı söyledikleri "Kars Koşması,"nı
buraya alacağız.

I-HUZÛRÎDE "YURT ve MİLLET," (20-22 s.)

"HUZÛRÎ Türkleriz yılmayız hâşâ

Başardık her işi çıkardık başa,

Türk ordusu, Türk milleti çok yaşa

Sarsılmaz iman, kolun uzundur.

"Huzûrî'de yurt ve millet sevgisi son derece kuvvet-
lidir. Kahramanlık duygusu ve büyükleri sevmek, onun
karakteristik vasıflarındandır. Bu sevginin doğuşunda
şu üç sebebin tesirini görüyoruz:

"a) Doğuştan gelen âmiller, b) Doğduğu ve yaşadığı
ülkenin bir kaç defa yabancı istilâsına uğraması, c)
Yurt dışında yaptığı uzun seyahatlar. [Sonu 14. s. de]

K o ş m a

Bir deli çobanım kavalım kırık;
Yol verin geçeyim sizleri, dağlar!
Donmadan içimde en son hiçkırık
Seçeyim o eski izleri, dağlar!

Değildir esiri âşık varının,
Elbet ardı sıra gezer yârının..
Benim gibi hicran yolcularının
Kaldı mı böyle hiç dizleri, dağlar!

Yadıma düşünce aşkım, hür oldu,
Hırçın su sesleri daha gür oldu.
Yeter bu ayrılık, bir ömür oldu,
Kavuşturun artık bizleri, dağlar!

Niyazi Sabri ERGÜL

Karlı Şâirlerimizden:

Çalkavurlu F E D Â İ

Yazan: Kızıoğlu M. Fahrettin

Karsın 12 Km kadar kuzeybatısında bulunan Çalka-
vur, 93 Felâketine kadar bir yerli Türk köyü idi.
Göle ile Kars ovasını ayıran sıradağların güneye bakan
yüzünde bulunan Çalkavurda erik, vişne, elma ve armut
iyi yetişir. 93 Felâketi üzerine bura ile yanındaki Çak-
mak köyü ahalisini Ruslar hicrete mecbur etmişler. Karsın
Kars çayı solundaki tabyalara yakın olan bu köylerinden
Çakmağa Malakanlar yerleştirilmiş, güzel bahçeli Çalka-
vur da Çarlık tarafından onlara mezrea olarak verilmişti.

Kars'ın son kurtuluşundan sonra yabancılar buralardan
çekilirken Malakanlar da S. S. Rusya hududu içerisine
gitmiş ve Çalkavur'a Karsın diğer köylerinden tek tük
gelen evler yerleşerek son yıllarda burasını şenlendirmiş-
lerdir (*).

(*) Bu köyün adı beş asırdanberi biliniyor. Yavuz Sultan Se-
lim «Çaldıran Seferi»nden dönerken 1514 Ekim ayında ordu ile
Kars şehir harabelerine uğramıştı. «Münşeât-üs-Selâtin» de
(I. 405-406) Kars'tan sonra Göle'ye doğru yönelen Osmanlı ordu-
sunun uğradığı yerlerden bahsedilirken bu köyün adı şöyle bildi-
iliyor: «ÇALKAVUR nâm diğer ÇALAGAVUR».

lı olarak - Karsı övüyordum.
Sıla derdi çeken komşumuz
Ramazan Aydemir'e „müjde-
ler”inden dolayı çok hak ve-
riyordum. Kışlarının, zanne-
dildiği gibi, korkunç değil
bilakis pek zevkli olduğunu
anlata anlata yazıp bitiremi-
yordum. Yaz tâtilinde sılaya
dönüşümde, Kars ilinde hu-
bubatin her çeşidinin, mey-
velerin, hattâ pirinç ile pa-
muğun bile yetişmekte oldu-
ğunu, uzun münakaşalardan
sonra, kabul ettirdiklerim
oldu.

Karsta başlıca iki manzara
görülmür: Muntazam ve temiz
bir beyazlık ile kısa ömürlü
fakat çok gümrah bir yeşillik.
İlkbaharda fışkıran hayat, aynı
hızla gelişir. Hulâsa, görmi-
yenlerin gözünde masallaşa-
rak „dokuz ay kar ve kış”-
ından bahsedilen bu yayla şeh-
rinde Cumhuriyet Bayramın-
da henüz kar düşmediğinden
ve 23 Nisanla başlayan Ço-
cuk Haftasında da kar çok-
tan kalkmış olduğundan mini
mini ilkmekteplilerin merasim
ve şenliklerde dekolte dene-
cek halde dolaştıkları görü-
lür. Ben Kars'ı gördükten
sonra, münevverlerimizin bile
memleketi tanımadığını, daha
fenası, yurdumuz aleyhindeki
edebiyata inanmakta olduğu-
muzı anladım; içim yandı.

Kars Lisesi Türkçe Öğretmeni
Uğuroğlu Ahmet

Bugün Kars ovasının biricik meyve yetişen köyü olan Çalkavur'da geçen asırda iki kalem şâiri yetişmiştir: Yusuf Fedâî Efendi ile oğlu Mehmet Şefik Efendi. İkisinde zâbıt olan bu Karşî şâirlere ait malûmat ve manzumeleri, Mehmet Şefik'in oğlu Eski Sarıkamış Belediye Reisi ve "SARIKAMIŞ PAZARI," sahibi Erzincanlı Ahmet Rağıp Çalkavur Bey dostumuzdan elde ettik.

Rumî 1245 (1830) yılında Çalkavur'da doğan Yusuf Fedâî Efendi, İbrahim adlı ortahallı bir köylünün oğludur. Köydeki Câmî medresesinde okuyor, 1265 (1850) askere alınıyor. O zamanın usulünce alayda çavuş, başçavuş, kâtipmuavini, tabur kâtibi, alay kâtibi ve alay emini olarak binbaşılığa kadar yükseliyor. Askerlikteki hizmeti 52 yıl sürüyor.

93 Felâketini müteakip Çalkavur köylüleriyle beraber Yusuf Fedâî'nin âilesi de hicret edip evvelâ Erzuruma sonraları Erzincana yerleşiyor. 1317 (1901) senesinde Şırkıkarahisar Redif Taburu Binbaşılığında tam maaşla (750 kuruş aylıkla) tekaüt ediliyor. Erzincanda Hasan Efendi Mahallesiindeki evine gelerek ölünceye kadar burada oturuyor. 11 Ekim 1324 (1908) cuma günü 78 yaşında iken evinde ölüp Erzincanda Akmezarlığa defnediliyor.

Y. Fedâî Efendi 1241 Erzurum doğumlu olan Firdavs Hattâr ile evlenmiş, bundan sıra ile Osman, Cemal Mehmet Şefik ve Nizameddin adlı dört oğlu ve Fatimetüz-Zehra adlı bir kızı doğmuştur. Oğullarından Cemal ve M. Şefik üzbaşı olmuş C. M. şâir olan Şefik'ten Ahmet Rağıp Şefik (1304), Mahmut Sâib (1306) ve İbrahim Hâzık (1311) adlı üç torunu doğmuştur.

İçki ve safahat bilmeyen, sıhhatli, çok dindar ve dürüst bir zât olan Y. Fedâî Efendi okumayı çok sevmiş ve şahsî tettebbüsü ile kendi kendisini yetiştirmiş hususî kütüphanesinde büyük bir divânları ile matlu Osmanlı tarihleri, "Mevâzî Azîziyye," "Elf-ül-Leyl ve-l-Leyl," ve "Hizmet-i Ehzâb," gibi kitaplar da bulunmuş. Kendisi Nakşibendî tarikatine mensuptu.

Aruzla yazdığı münâcât, tahmis, tarih ve gazel gibi şiirlerinden bazıları, oğlu M. Şefik Efendinin manzumeleri ile beraber bir deftere yazılıdır. Onun bütün manzumelerini ihtiva eden bir eser ele geçmemiş; ölümünden sonra ziyâ uğramıştır. Eldeki 15 kadkr manzumesinden ordu mensuplarından Serasker Ali Sâib Paşa (1281) Baytar Miralay İsmail Bey, Ordu Muhasebecisi Hâlis Efendi ile

Kars Zaferi ve Madalyası

—3. Sahifeden devam—

alınmış ve bir top ve bir ka paklı ve 12.500 kadar tüfeng ve emval ve eşyayı saire iğtinam olunmuştur... Bu muharebede Rusyalunun mecmu'u zâyiatı 20.000 den ziyade olduğu tahkik kılınmıştır. Rusya Başkumandanı olan Muravyof dahi ağır hasta yahut meslûb-üş-su'ûr olmağa Gümrü'ye götürülmüş ve yerine diğeri tevkil edilmiştir."

"Asâkiri Şâhânenün şühesi 300 ve mecruhlari 60 râddelerinde olup, ancak Kars ahâlisinden dahi 70 şehid ve 200 mecruh vuku bulmuşdur ki, bu şehidler de kuzu ulemâ gürûhandandır; ve Kars'ın kadınları, tabyalar dahi mücâhidîne ekmek ve su ve fişeng götürmek gibi hizmetlerde bulundukları cihetle, o biçarelerin dahi altısı şehid olmuşdur. Asâkiri Şâhâne zabtanından dahi bir heyli şehid ve mecruh oldukdan başka, askerün sebâtına birinci sebep olan Ordureisi Ferik Kerim Paşa'nun dahi göğsüne kurşun isabet etmişdir, fakat içerü işlememiştir. Elhâsil, tarafı İslamiyânda vuku bulan şehid ve mecruhlari mecmu'n 1200 râddesin dedir."

"Bu muharebe, Silistire Muharebesinden büyüktür. Zira Silistire'nün arkasında yani Şumin'de yüzbinlik bir Ser

amıştı; Binbaşı Hamdî ve Redif Serçavuşu Necef Efendi ile müşâerede bulunduğu, 93 Harbinde Binbaşı Hamdî ile Ruslara esir düştüğü anlaşıyor. Torunu A. Rağıp Şefik Çalkavur'daki defterden aldığımız manzumeleri, onun muvaffak bir kalem şâiri olduğunu göstermektedir. Aşağıdaki parçaları, okuyanlara da bu kanaati verecektir:

GAZEL

Dilâ hilm ü hayâ lûtf ü mürüvvet mazhari ırfân
Kıyâsi nefis ider sa'y hemîşe müşkili âsân.
Umûri devlete hâdimde elzem istikaametdür
Değüldür şarlatanlıkla nümâyiş eyleyen insan.
Tavâzu'la kemal-ehli bütün celbi kulûb eyler
Tekebbürde hümâ-tayyâr sebükmuğzânî bîiz'ân.
Enâniyyet hacâletdür nihâyet fehmi iden âkil
Sadâkatle ider hizmet alur feyzi nazar her ân.
İşi kaanûna tatbîk et tehevvrle gönül kırma
FEDÂÎ tayyibi hâtır husûli maksada imkân.

Seni Mecnûn olan üftâdeler Leylâ'ya benzetmiş.
Keman ebrûların seyreyleyen nev aye benzetmiş.
Fereh kesbeylemişler sâyei lûtfünde sultanım
Görenler serv kaddin kaametini Tûbâ'ya benzetmiş.
Visâhî hasretin sermest ü hayrân itdi çok cânı
Lebinden nûş idenler sâgari sahbâya benzetmiş.
Gülîstânî melâhatde çeker dem murg-i dil her dem
Cemâlin rengini bülbül güli ra'nâya benzetmiş.
Mücevher kânıdır şâhim lisânın âşık indinde
FEDÂÎ dişlerin hoş gevheri yektâyâ benzetmiş.

Zâhir ü bâtin peder evlâdına eyler duâ
Farzdır evlâdına itmek de tahsîli rizâ.
Belki, Cennet ümmühatın tahti akdâmındadır.
Emri Hak peyamleriyle sâbit olmuş mâcerâ.
Doğru söyle gir tarîkı şer'ide doğru yürü
Doğrulukla doğrulan doğru bulur kurbi Hudâ
Âkilâne merdi kâminden nasihat almayan
Hâib ü hasir olur cümle murâdından cûda.
Kadrin ulvî olmak istersen FEDÂÎ her zaman
Geç hevâdan âlim ü kâmillere kıl iktidâ.

93 Rus Esaretinde Hamdî ile müşterek söylenen gazel:

Acebdır gülleri hâr ile hemdem kâma koymuşlar

dari—i—Ekrem Ordusu vardı. Ecnebilerden (yani o zamanki Müttefiklerimizden) bazıları: Bu Kars Muharebesi Sivastapol Muzafferiyetinden daha büyüktür, derlerdi. Bunun üzerine, Kars'ın üç senelik vergisi afvolunduktan başka, orda ibrazı şecâat eden bahadırlara verilmek üzere (altın, gümüş ve bakırdan) birçok NİŞANLAR gönderildi.

İşte 95 yıl önce dedelerimizin Kars'ta gösterdikleri bu destanî vatan müdafaası hârikası üzerine Padişah Sultan ABDÜLMECİD tarafından Kars'a gönderilen ve "Takvîm-i Vakaayi," ile "Ceride-i Havâdis," gibi İstanbul gazetelerinde de suretleri neşredilen FERMAN ile Kars'taki "Anadolu Ordusu Kumandanı," Müşir Mehmet Vâsîf Paşa'ya yazılan "Emr-i Âlî,"nin baştarafını, yine bu Paşa'ya ve Kars Mutasarrıfına gönderilen FERMAN ve Emr-i Âlîler ile Kars'ın Vukela mazbatası suretini aşağıya aynen naklediyoruz. Bu suretler, 768 sayılı ve "R(ebi) ül-Âhir" Sene 1272, (13 Aralık 1855) tarihli "Ceride-i Havâdis,"ten alınmıştır:

"Takvîm-i Vakaayi'de derc olunan Hatt-i Hümayûn Şehensâhinün sûret-i münîfesidir.

" SÜRET-İ HATT-İ HÜMAYÛN.

"Vezîr-i dirâyet - semîr n

Mehmed Vâsif Paşa,

"İşbu Ferman-ı Âlî-şanım da dahi beyan olunduğu vechile, Kars'da bulunan Ordu-yi Hümâyûnumuzun bidâyeti muhâfazadanberü kumandanın dan neferatına varınca herbiri tarafından zuhûra gelen hidmeti; ve husûsiyle muahhar-
ren avn ü inâyeti Hazreti Bârî ile nâil oldukları muzafferiyeti azimde ibrâz eyledikleri âsâri besâleti ziyâdesile takdîr ve tahsîn eyledim."

"KARS gibi ANADOLU KIT'ASINUN serhadd ve ba'zi cihetle KILÎDÎ hükmünde bulunan bir mevki'i mu'tenânun muhâcemâti mükerrereci düşmenden muhâfazası, Devleti Aliyyemizce pek büyük bir şey olarak bu hidmeti co-

litede cânsipâ-âne çalışanlar her dürlü sitâyişe ve haklarında teveccühâtı Şâhânemizün tezâyüdüne sahîhen kesbi istihkaak eylemişler ve hukuuki ni'met ve nâmûsı askeriyyeti tamâmile ifâ etmişlerdir."

"Binâenaleyh, cümlesine tebrik ve selâmi mahsûsî Mülûkânemle herbirerlerini taltif ederim. Hak Te'âlâ ve Tekadese Hazretleri kendülerini dâreyinde mükerrrem ve içlerinden fedâyî cân etmiş olanlarını dahi deryâyî rahmetine müstağrak buyura, âmin bi-hürmeti Seyyid-ül Mürselîn."

"Takvîm-i Vakaayı'de derc olunan Emr-i Âlî'nün Suretidir:

"SÜRET-I HATT-I HÜ-MÂYÜN,"

"Düstûri Mükerrrem, Müşîri Mufahham, Nezzâm-ül Âlem, Müdebbîri umûr ül-cümhûr bi-l-fikr is-sâkib, Mütemmimi mehâmm-ül-enâmî bir-re'y is-sâib, Mümebbidi bün-yân-ül-devlete ve-l-ikbâl, Müşeyyidi erkân is-se'âdeti ve-l-iclâl, El-Mahfûfî bisunûfi avâufî El-Melik ül-A'lâ" hâlâ Anadolu Orduyi Hümâyûnum Kumandanı ve Mecidiyye Nişanı Hümâyûnumun Birinci-Rütbesinün hâiz ü hâmilî Vezîri dirâyet-semîrim Mehmed Vâsif Paşa dâme-Allahü Te'âlâ iclâlehu;

"Tevki'i refi'i Hümâyûnum: Sen ki Müşîri müşârün-ileyh-sün, seni ve senünle berâber bulunan Ferikaap ve Ümerâ ve Zâbitân ve kâffeî Neferati secâat-nişanı; bu kerre nâil olduğunuz Muzafferiyeti Kâmile den dolayı tebrik ederim."

"Dörd aydır Kars'ı, üç kat olan düşmen askerine karşı muhâfaza ederek fezâilî askeriyyenün en akdemi olan sebât ü itâat ve meşakkate tahammül ve secâatin cümlesile muttasıf olduğunuzu isbât eylediğinizden başka; Muharremün Onyedisinde (29 Eylül 1855 Cumartesi günü) düşmenün ettiği hücumu vuku'bulan mukavemetiniz ve o günde zuhûra gelen âsâri secâatinüz, Devlet ve Milletimize pek büyük ıftihârî mü-

cib olmuş ve bütün âlemün tahsînini da'vet eylemiştir...."

KARS NIŞANI (MADALYASI) ve KARS AHALİSİ HAKKINDAKİ FERMAN

"SÜRETİ HATT-I HÜ-MÂYÜN,"

"Vezîri dirâyet - semîrim Mehmed Vâsif Paşa,

"Kars ahalisinün ötedenberü tarafı Saltanatı Seniyyemize olan sadâkatleri ma'lûmî Şâhânemiz idi. Düşmenün Kal'a ve Şehri hasr ü tazyîki esnâsında ve bi-l-hassa hücumu ahîrinde orada bulunan Orduyi Hümâyûnumuzla birlikde olarak büyük ve küçüğünün ve ricâl ü nisvânın gösterdikleri âsâri hamîyyet ve hubbi vatan şöhrati kadîmelerini ve haklarında teveccühâtımızı bir kat daha te'yîd ve pek çok tezyîd eylemiş olmağla, cümlesi du'âyî bi-l-hayri Mülûkâneme mazhar olmuşlardır. İşbu hidemâti bergüzîdelerinden dolayı cümlesine mükâfâtı aleniyye olmak üzere, derûni Emr-i Âlî-şanımızda muharrer muâfiyâtun temânîi icrâsında dikkat olunması, matlûbi kat'î Şâhânemizdir."

"SÜRET-I EMR-I ÂLÎ,"

"Düstûreyni mükerrremeyn, Müşîreyni mufahhameyn, Nezzâm-ül Âlem...., hâlâ Anadolu Orduyi Hümâyûnum Kumandanı ve Mecidiyye Nişanı Hümâyûnunun Birinci-Rütbesinün hâiz ü hâmilî Vezîri

dirâyet - semîrim MEHMED VASIF PAŞA; ve Kars sancâğı Mutasarrıfı Vezîr İSMÂİL PAŞA edâme-Allahü Te'âlâ iclâlehumâ:

"Tevki'i refi'i Hümâyûnum vâsıl olcak ma'lûm ola ki; muhârebeî hâziranun bidâyetindenberü KARS AHÂLİSİNÜN ızhâr etdikleri me'seri sadâkat ve hamîyyet üzerine Kars'ın düşmen tarafından muhasarasındanberü bi-l-cümle ahâlî kâffeî ahvâlde asâkiri Şâhânemün metâ'ibile bera ber, secâat ü besâletlerinde dahi hissedâr olarak; ale-l-husûs Muharremün Onyedinci (29 Eylül 1855) günü Kars üzerine düşmenün vuku'bulan hücumuna mukaavemetde asâkiri Şâhânemle umûm ahâlî yek-cihet olarak vatanları uğurunda cân-sipârâne hidmet edüp, târihlerde yazılacak bir Muzafferiyetün husûlünde dahi hisseyâbi mefharet oldukları misillü, hidmeti vâkı'aları nezdî Şâhânemde ziyâdesile takdîr olunarak cümlesini du'âyî bi-l-hayri Mülûkânem ile yâd eylemek den başka;

"İşbu hidmeti mücib-ül-mefharetün mükâfâtı olmak üzere esnâyi harbde ve harbün hitâmından sonra üç se ne müddet nefsi Kars ahâlîsinün kâffeî tekâlifden mu'af olmalarına; ve böylece bir

vesîle ile hidmeti askeriyyelerini dahi ifâ eylemiş olmaları cihetile kur'ai askeriyyenün bu müddetce nefsi Kars ahâlîsi hakkında icrâsından sarfi nazar olunmasına; ve esnâyi harbde bi-n nefsi yararlığı meshûd olanlarına, dereceî hizmetlerine göre, NIŞANLAR itâsile taltiflerine İradei Seniyyei Mülûkânem müte'allik olmuş olmağın; ilânen ve ahâlî merhum-yi taltifen Divânî Hümâyûnumdan işbu Emri Celîl-üş şânım isdâr ve bâlâsı Hatt-ı Hümâyûnumla tevşîhen irsâl ü tisyâr olunmuşdur.

"İmdi, siz ki Müşîr ve Mutasarrıfî müşârün-ileyhâmâsınız, işbu Emr-i Âlî-şanım umûm ahâlî müvâcehesinde kirâ'at ile hidmeti vâkı'alarınun nezdî Hümâyûnumda ne vechile takdîr olduğunun cümlesine tefhîm ü işâat eyledikten sonra; cümlesinün evlâd ü ahfâdına mücib-i ıttihâr olmak için Siillî Mahkemeye dahi kaydile İradei Seniyyei Mülûkânemün infâzi ahkâmî celiyesine müsâra'at eyliyesiz. Şöyle bilesiz ve alâmeti şerife me'itimâd kılasız. Tahrîren fi evâsiti Şehri Safer-ül-hayr Se ne isnâ ve seb'ın ve meteyn ve elf (Safer ortaları 1272= 28 Ekim 1855)

— Sonu var —

Kızıoğlu M. Fahrettin

Gönül gamlenme gördüm bülbülü de dâma koymuşlar.
Ne hikmetdir kimi hâkim kimi dildârdan mahkûm
Ne istintâk ne istişkâ ne hod ilâma koymuşlar.
Zevai âbiyle tahmîr olduğu anda kamu esâd
Sürûru gamle mahlût eyleyüp aksâma koymuşlar.
Bulunmaz âşıkın dildârdan hâlî olan vakti.
Hayâlî rûyi cânânı dili ârâma koymuşlar.
Varanlar râhi maksûda yol aldı asra dek gitti.
Bu nev durağıdır yoksa bizi akşama koymuşlar.
Beşâret evveli firkat FEDÂÎ tek sebât eyle
Ezel kaanûnu HAMDÎ vuslâtı encâma koymuşlar.

BEYİTLER

- 1—Gönül yorgun kalem durgun ne bir sermaye var elde
Bu hâl ile gazel tanzim olur mu tâzeden tâze.
- 2—Merdi sadıklar belâya sabr ile bulmuş zafer
Sabirine her belâ bir ni'meti uzma olur.
Hoş geçinmekdir FEDÂÎ halkı âlemle mu'âd
İnzimâm olsa tevekkül cümleden akva olur.

Kızıoğlu M. Fahrettin

TERCÜME :

1843 te Kars'ta Bir Alman Seyyahı : Prof. KARL KOCH'un Yazıları

Tercüme eden: Behcet NECATİGİL

Nebatat âlimi Karl KOCH (1809-1879) "Stuttgart und Tübingen 1842-43,, te basılan "Reise durch Russland nach dem kaukasischen Isthmus,, isimli iki ciltlik kitabında, ilkin 8 Mayıs 1836 da Berlin'den hareketle Kronstadt, Petersburg, Moskova, Tula,... Stavropol'a gelişini anlatır. Nogayları, Kuban Tatarları, Türkmenler, Kalmuklar. Hakkında malûmat verir. Vladikafkas yoluna devam ederken, Çerkesistan halkı-

nın âdet ve geleneklerine ait edindiği çeşitli halkbilgisi malzemesi ni ortaya koyar. Kafkasya'da dolaşır, Tiflis'e uğrar, Gürcistan'a gider, Gümrü ve Anı'yı ziyaret eder. Kulp (Tuzluca) ve Revan'dan sonra başlayan şiddetli yağışlarının zoruyla Tiflis'e döner. 1837 Haziranı başlarında hastalığı ertir. Odesa'da uzun zaman kaldıktan sonra Petersburg yoluyla 1838 Mayıs ortalığında Orta-Almanya'daki Jena'ya döner.

Koch, yaptığı bu ilk seyahatinde birçok Türk kolları hakkında malûmat toplamış, seyahatnamesinde bu hususta izahat vermiştir. Yukarıda kısmen sıraladığımız bu bölgelerin Türk halkı arasında dolaşan ve notlarının dağınıklığı içinde önemli parçalar da bulunan onun adı geçen eseri, bu bakımdan tetkik edilmeğe değer.

Ağırdaki ile karşı karşıya iken âni olarak hastalanmasından ve araştırmalarını yüzüstü bırakarak memleketine dönmesinden 8 yıl sonra yeniden yola çıktı. Başlanmış bir eseri ancak yarıya kadar getirmiş olmak kaygusuyla çok üzgün vaziyetteyken ilk seyahatinde eksik kalanları tamamlamak için harekete geçti. Karl Koch bu seferki seyahatinin neticelerini "Vvanderungen im Oriente vvahrend der Jahre 1843 und 1844,, isimli iki ciltlik bir kitapta topladı. Bu son eserinin önsözünde kendisi şöyle diyor:

"Birinci cilt; Tuna yolculuğunu, Türklerin umumî ve âile hayatları da dahil, İstanbul ve Trabzon'u ihtiva eder. İkinci cilt ise daha ziyade, tanınmamış sahalara tasvirine ayrılmıştır. Şimdiye kadar henüz hiçbir Avrupalının tırmanmadığı, Karadenizle Çoruh arasında uzanan Pontus dağları, Çoruh sahası, Kür Fırat ve Aras kaynaklarıyla Kürdistan'a kadar yüksek Armenya, ikinci cildin mevzuudur.

Profesör Karl Koch'un bu ikinci yolculuğu birbuçuk yıl sürdü. 1843 yazında Macaristau

Kars Gazeli

Kars ilinin zevkini sen ilkbahar olsun da gör.

Lâle, sümbül, mor—menek, âşikâr olsun da gör.

Yeryüzü feyzi tabiatden yeşil zümrüd gibi.

Neş'e-engiz her çemen na'mülmesâr olsun e gör
İşü işretler sunulsun, sâki-i gülçehreler

Na'ralar atın dolansun bîkarâr olsun da gör.

Başlasın millî oyun, elde cırtlılar hoplasın

Koçyigitler saf besaf esbe süvâr olsun da gör.

Eylesün reftâr güzeller bahçelerde nâz ile

Mâhrûlardan leyâlisi nehâr olsun da gör.

Kal'a-i müstahkemi etsin cihânı ra'sedâr

Düşmen-i bedhâhına âteş-nisâr olsun da gör.

Kâ'be âsâ bir deha hâkin ziyâret eyleyüp

Kurtulup gamden HUZURÎ bahtiyâr olsun da gör.

13-Mart-1946

Zonguldak: Kilipli

Yusufelili Ali Huzûri COŞKUN

Fliczan

Firkatinle sızlanarak her ân giryedar oldum.
Devşirilmeden dökülen bir yabanî gül gibi..
Çağlayan gözlerimle ben, yaralı bülgül gibi,
Bu Kars akşamlarında pek doldum, bîkarar oldum..

O kâşaneli hülyalar ıssız türbeye döndü;
İlanımlı duvarları bürüdü çalılıklar..
Gençlik, zevk, neş'e ve ümit, hepsi bir anda söndü;
Vakitsiz bastı hazan, ahl. gönlü dağıttı rüzgâr..

Başıma çöken haleli kubbe, ne boş uğultu;
Koca bir yıl geçti, fakat, yok hiç sesimi duyan!
Ruhumda geçen günlerin hâtırası ne kuytu;
Bir nefes ve hayal herşey; yalnız, duygu yaşayan..

Kırlara serpilmişti renk renk misk kokan çiçekler;
Bu yanan renkler ovada dün yemyeşildi yer yer;
Sırmatel altun başaklar, yağmur damlası bekler;
Benimse, gözyaşlarım sel olup boş yere gider..

Kars: 30—7—948

Rıfkiye GÖLE

dan doğru İstanbul'a geldi. İki haftalık bir oturma esnasında İstanbul'a ait notlar aldı. 14 Temmuz 1843 te bir Avusturya vapuruyla Trabzona hareket etti; üç gün sonra Trabzonda idi.

Bu ikinci seyahatine ait kitabının 1846 da VVeimar'da basılan "Reise im pontischen Gebirge und türkischen Armenien,, ismini taşıyan ikinci cildi, Rize ve Zigana sıradağlarına çıkmakla başlar. Trabzon, Sürmene, Rize, İspir, Pertakrek (Yusufeli), Atina (Pazar), Lazistan (Hopa), Artvin, Ardanuç, Ardahan, Urut (Göle'de köy), Penek, Oltu, Neriman, Erzurum (kalma müddeti 9-Eylül 7 Ekim 1843), Pasin, Hınıs, Karacaviran, Malazgirt, Kağızman, ve Kars yolculukları birbirini arkasından gelir. Bundan sonra Koch, Kars'ı müteakip doğru Rus hududuna geçer. Biz buraya Koch'un bu sıradaki Kağızman ve Kars yolculuğu intibalarını tercüme ederek yazıyoruz (*):

K A Ğ I Z M A N

... (Kağızman) Türkiye'nin hiç bir tarafında, Kağızmandan başka, çevresinde hâkim olan kültür dolayısıyla bu kadar iyi bir tesis bırakan bir yere rastlamadım. Meyve ve ağaç ziraatının burada, hakim ve itina ile bulundugu her yerde, gelişmiş olduğu apaçık görülüyor. Bütün Kağızman; içinde elma, armut, erik, kiraz, şeftali, kayısı, üzüm, dut, ceviz ve ığde gibi bütün yemiş çeşitleri bulunan ve dört bir tarafa ihracat yapan toplu bir bahçeye benziyordu. Bahçelere umumiyetle iyi bakılmıştı. Çünkü aşağı-yukarı bütün ağaçlar hoş

(*) Karl Koch, "Reise im pontischen Gebirge und türkischen Armenien,, VVeimar 1846, 453 s. den itibaren.

Güllerin Karnavalı

Bir kuş tanıyordum ki, uçunca kafesinden,
Hürriyetinin hazzını bahçemde duyurttu.
Bir neş'e yayıldı onun üzgün nefesinden
Her konduğu dal meşrebine râm olan yurttu.

Al güllerinin karnaval âyini, bülbül :
Ta'zize koyuldu, bugünün hoş ötüşüyle..
Güllerle tebessümlerini paylaşan sümbül
Çelmişti onun aklını sonsuz öpüşüyle.

Beklenmeyen bir hal oldu şu vuslat gecesinde,
Kuş duyduğu heyecandan, güzel rengi sarardı,
Ömrü sona erdi, akanan hançeresinde..
Mor, kırmızı güller kanayan rengini sardı.

Mehmet TÜRKEL

giden bir manzara arz ediyor, aynı zamanda muntazam bir tertip dahiliye dikilmiş görünüyorlardı. Artık yemiş kalmamıştır; bahçelerde sayısız mandalar, inekler koyun ve keçiler otliyordu. Ne yazık ki hasılat miktarı hakkında birşey öğrenemedim; çünkü her bahçe sahibi ancak senede vasatı olarak diktiği miktarı biliyordu.

Kağızman kasabası, bahçeler ortasında ve Türkiye'nin alışık olmadığı bir temizlik içindedir. Evler taştan ve kerpiçten yapılmıştı ve usulen Gürcü evleri gibi genişliği az, etrafı çitlerle çevrili birer avluları vardı. Ne kadar ev bulunduğu meselesinde de şüpheye kaldım. Zira bu defa evler için, şöyle böyle 100 ütlülük demişlerdi. Oysa yalnız Ermenilerin bu kadarıydı. Kasabanın Müslüman—ve ihtimal keza Ermeni—halkı serbest emlak sahibidir. Bunun için hepsi BEĞ lakabını taşırlar. Birbirlerine, bizim "Freiherr", yahut "Baron", umuza karşılık olan bu BEĞ lakabını vermeleri ve seslenirken asıl adı değil de san'atı söylemek âdeti yüzünden, bize at kiralayarcın birbirlerine, karşılıklı olarak, Nalbant BEĞ, Terzi BEĞ... ve saire demeleri tuhaf oluyordu.

Kağızman, tevarüs suretiyle gelmiş bir "Müsellim", in (sancakbeyi kaimakamının) (1) idaresindedir; ve ilk defa Ermeni tarihinde Kghsuan köyü olarak

karşıya çıkar. Buna göre sonradan bu havalide Kaghsovan diye bir Ermeni (Doğru Part) kalesi hakikaten bulundu ise bu kale bir başka yerde kurulmuş

(1) Bundan sonraki metinde kerre içerisinde bulunan izahlar ve haşiyedeki notlar, Kırtıoğlu tarafından ilâve edilmiştir.

«Yusufelili HUZURİ Cilt : I»

6. ncı sahifeden devam —

"Huzûrî birçok şiirlerinde, yurt ve millet sevgisini terennüm etmiştir. Bu yolda meydana getirdiği şiirler, en kuvvetli eserleri arasındadır. O, milletin asaletinden, cesaret ve kahramanlığından emindir. Yurdunun, dünyanın en güzel yeri olduğuna inanır. Onun güzelliğini, "Cennet gibi havası,,nı, "ruhânî, kudretli siması,,nı, "göklere akseden ziyası,,nı ve "mümtaz şivesi edası,,nı överek anlatır.

"Yabancı istilâsının ne demek olduğunu pek iyi bilen Huzûrî, bir daha böyle felâketlere uğramamamızı temenni ve bu sebeple büyüklerimiz ve milletimize güvenimizi telkin eder.

"Sosyal ve siyasi hayatımızda meydana gelen her mühim olay, Huzûrî'nin şiirlerinde aksini bulur. Şâir, "koçaklama,, çeşidindeki şiirlerinde, çok defa tarihe, başvurarak, oradaki mühim vakatları destanlarında dile getirmiştir. Meselâ "Kars Destanı"nda (Metinler No. 15) yurtseverlik heyecanını, yurdunun kurtuluşu uğrunda can veren şehidlere karşı derin hayranlığını, yurt sevgisini ve destanî hislerini mezcetmiştir. "Örtülü Destanı,,nda (Metinler No. 16) ise, bu güzel yurt parçasına olan içten duygularını samimî ve açık bir dille söyler:

"Bağ ve bahçelerin aynı cennettir
Burada yaşamak cana minnettir
Riyakârlık değil bir hakikattir
HUZURİ yazdığı eş'ar Örtülü.

"O, hilâlî (yani Bayrağı), Türk milletinin sembolü olarak kabul ediyor:

"Türk'ü temail eder hovada hilâl.

"Bu yüzdendir ki, gelecekte zaferler kazanacağımızdan şüphe etmemeliyiz; çünkü:

"Mahvolmaz varolur ortada hilâl.

"Arızla yazdığı diğer bir "Kars Gazetî"nde şehrin kalesine bakarken duyduğu ulvî heyecanları ve millete olan güvenini belirten şâir, sonunda, yavrusunun üzerine titriyen ve onu her tehlileden korumak isteyen bir anne hassasiyetiyle Kars kalesine eğri gözle bakan düşmanların gözlerinin kör olmasını ve erbâb-i hiyanet'in yere geçmesini (temenni eder):

"Kör olsun eğri gözle nîm-nigâh eyler ise a'dâ
Yere geçsin hayatı kim ki erbâb-i hiyânettir".

olmalıdır; çünkü çevresinde mühim tepeler uzanan bugünkü Kağızman tamamen düzlükte kurulmuştur.

Müsellim, Ermeni ve Gürcü arası bir tipte, iyi ve dost bir Müslümandı; ve bizi evinde ne varsa hepsi ile ağırlıyordu. Tam bir masumlukla, ahbablığımızın hâtırısı olmak üzere bizden, lâfı çok işittiği, dürbini, istedi. Fakat bu âletin bize pek fazla lâzım olduğunu kendisine izah edince anlamamazlıktan gelmedi, Müsellimin hükmettiği arazi, Çaldıran ismini taşıyor. Bu muntaka burada yarım saat kadar genişlemiş, artık dar geçitlerini bırakmış Aras nehri vâdisinden, teşekkül eder ve şark istikametinde, ırmagın şimal cephesinden, yakında anlatacağımız Arpaçayına uzanır. cennapta ise, kendisini Alaşgerd'den ayıran Şahyolu dağlarına (2) kadar yayılır.

Şimalden Aras'ın kıyıları, iki bin değilse de, bin beş yüz kademe kadar yükselir ve sonra büyük Kars Yaylasında kaybolur. Yüksek Aras'ın bütün vâdi ve yaylalarında olduğu gibi lâv biçimi trakitten mürekkep siyah kayalarından dolayı, Çaldıran halkı, bu yüksek kıyıları, Karadağ adını verirler. Aras'ın Kağızmandaki kat'i yüksekliği için beş bin kademdir deniyor; Kars ise 6200 ayakmış. Bütün meyve çeşitlerinin bu yükseklikte en üstün mükemmellikte yetişmesi bakımından verilen rakamların birincisi üzerinde mütereddidim. Bunlardan başka, Aras'ın Kağızmandan Revan düzlüğüne kadarki düşüşü, iki bin kademden fazla olamaz. —Sonu var—

(2) Ağrıdağından Bingöllere kadar uzayan ve Aras ile Sarısu ve Murat akınlarını ayıran sıradağlara, bugün de halk arasında ŞAHYOLU DAĞLARI denir.

"Başka bir gazelinde de "güzelim Kars"ın binbir güzelliğini ve hususiyetini hamâsi ve bedîî bir eda içerisinde bize t nitr.

"Türkiyenin bir çok yerlerini gezen, gören ve tanıyan, ayrıca yurt dışında (Batum, Potu, Norosya, Sohm, Kagri, Tuopse, Koturder, İstavropol, Akmescit, Kefe, Kerç, Sivastopol gibi şehir ve kasabaları görüp) uzun seyahatla yapan Huzûrî de tabiat ve insanlarla doğrudan doğruya temastan gelen kuvvetle, yurt ve millet sevgisinin gelişmemesine ve kökleşmemesine imkân yoktu. O, bu seyahatlarında, gezdiği yerlerin hususiyetlerine ve millîyettaşlarının duygu ve düşüncelerine ilgisiz olarak değil, toprak ve biyattaki şiiri emerek, gördüğü insanların iç âlemlerindeki acıları duyarak gezdi. Vatani ve hamâsi şiirlerindeki kudret buradan geliyor. Bu şiirlerde gerçeğin ve müşahedenin di; toprakla insanın, başka bir tabiriyle, yurt ve milletin havası ve kokusu vardır.

"Huzûrî, her şeyini borçlu olduğu yurt ve millete hiçbir şeyini vermekten çekinmez; esasen o, bu uğurda her şeyini feda etmiştir:

"Neyim varsa vatan aşkıyle bilcümle feda ettim.

"Değil mi ki en aziz cevherimiz, "hamîrû mâye-miz kan,,dır, eğer bir gün icap derse, bununla, "adû-yi din,, ve milleti, "mahv ü nâbedîd,, eyleriz. Artık cesaretle söyleyebiliriz ki, Huzûrî, yalnız sanatkar şâir değil, şiirini ve sanatını yurt ve millet emrine vermiş yurtsever bir şâirimizdir de".

II—KARS KOŞMASI (200—203 s.)

Huzûrî:

Asil ve muhterem, misafirperver
Bilcümle eşrafı ayarı Kara'n.
Tarihlerde nam bırakmış ezelden
Yazılmış binlerce destanı Kara'n

Müdâmî:

Türk tarihinde şan şöhrati almış
Söylenir âlemde unvanı Kara'n.
Bir zaman derunu kaugayla dolmuş.
Pek kati çoğımış merdanı Kara'n.

—Sonu var—

Mamaşlı M-Kuğu

Genç Kalemlerden:

Geçilemez

Sinemizdeki iman, sarsılmayan azmimiz;
Yekpare granitten yıkılmaya bir seddiz..
Bu cennet Vatanıma, göz çıkmış hangi alçak?
Ş hidlerin kanyla kutsilemiş bu toprak..
Sarılın ufuklarım, varsın, kudursun ejder;
Aşılmaz çelik kale baştan başa serhatler..
Yurt sevgisi kalplerde taşıyor volkanlaşmış,
O zelil arzulara artık bu son haykırış..
Mâzim dolu zaferle Plevne, işte Purut;
Son ferdim ölmedikçe geçilemez bu hudut..

1947

Sezai YILMAZ

Ardahan

Emiroğlu Tabyası, Doksanüçün sahnesi,
Sen bir er meydanısın şöhretin var, Ardahan..
Şimdi olmuş destanın gaziler efsanesi,
Harikalar yaratan hikmetin var, Ardahan..

Mehmetçigin güvenir kükrek arslan gibidir,
Ecdadı hür yaşamış vurulmaz ona zincir;
Doğu-Anadolunun serhaddi, siperidir,
Mâziden gelen büyük kuvvetin var, Ardahan..

Karlı dağlar başın.n, toprağınla taşının,
Sinendeki erlerin, o gazi dadaşının,
Öyle bir şanı var ki, çağlar süren yaşının
Tarih sahifesinde heybetin var, Ardahan..

1949 İstanbul

Salihoğlu Abdülmecid DOĞRU

DOĞUŞ

Kars Halkevi Aylık Dergisi

Sayısı : 30 Kr. Yıllık Abonesi : 360 Kr.

İmtiyaz Sahibi : Halkevi Başkanı Âsaf ATBAŞ

Yazı İşleri Müdürü : Kırzioğlu M. Fahrettin

Kars İl Basımevi

— Baştarafı kapağın 2 nci sahifesinde—

Halkevi, düğün ve eğlenceler, sporlardan bahsedilmiş; 1943 Eylülünde İ. İnönü'nün Karslılara hitabesiyle esere son verilmiştir

90 s. deki "Bibliyografya," da başlıca 14 eserden istifade edildiği yazılıdır. Son olarak zikredilen C. H. P. Halk-evleri Bürosunca 1943 te İstanbulda neşredilen "KARS," adlı 144 s. lik broşür, S. Atak'ın eserinin 93 ten sonraki tarih kısmı ile coğrafya bahsinin esas mehzazını teşkil etmiştir. 91—95 s. lerde ise yalnız şehre ait 6 resim vardır. Eserin içerisinde, Karsa ve kazalarına ait 35 resim ile, 18 adedi 93 Muharebesi ne ait olan 24 kroki ve harita vardır.

Böylece, eseri ve muhtevasını tanıttıktan sonra verilen izahat ve malûmatın tenkidine geçelim.

Evvelâ bu eserde, o kadar çeşitli bahislere rağmen iyi bir tasnif ve tertip gözetilmediğini söylemek gerektir. Bellibaşlı hataları da şu esaslarda toplamak mümkündür:

1) Yeradlarından bir takımı yanlış yazılmıştır. Meselâ: Mavera-ül-nehir (Mâverâünnehir), Sünt nehri (Sint) Vizin-köy ve Vezirköy (Vezinköyü) Pançarot (Panciro), Kuru çay veya Kor nehri; Kora (Kürsuyu), Ulur (Olur), Tekatlı

(Tekelti-Tekaltı), Tıniskapı (Tikniskapısı) Hoçvan (Hoçvan), Rağbet (Rabat), Sovanlı dağları (Soğanlı).

2) Tarih rakamlarında da yanlışlar vardır. Meselâ: Rusların 93 te hududu geçmesi "24-25 Nisan gecesi," değil 24 Nisan 1877 sabahıdır. Mütarekeden sonra İngilizlerin Karsı işgali "10 Nisan," değil, 12 Nisan 1919 dur.

3) Bazı papas istikakı ile halk anlatmaları veya sathî görüşler, tarihî birer gerçek gibi nakledilmiştir. Meselâ 59 s. de «Sürmeli Beyler zamanında Sürmeli çukur ismin taşıyan ve halen İğdir ovası denilen „; 62 s. de "Eski Kars, Yeni Kars," diye iki kısım şehirden bahsedilmesi; 68 s. de Poskov kaza merkezi Digor'un isminin "domuz," mânasına geldiği ve Ardahan da "Kor nehri," üzerinde "Asma demir köprü" bulunduğu; 69 s. de "Sarıkamış iki bin yıllık bir Türk kasabasıdır," 84 s. de Karsta Cumhuriyet devrinde Borlusu getirilinceye "kadar halk, Kars Çayı'nın suyunu içerdi," deniliyor. Bunların hepsi yanlıştır. 85 s. de ise şehirde "ayrıca bir Orta Ticaret (doğrusu Sanat) okulu"ndan bahsediliyor.

Esasen ilmî bir iddiası olmayan «Doğunun Kapısı K A R S» broşüründe, yukarıdaki hatalara rağmen, mühim bilgi ve malzeme vardır. Bilhassa Karsın ilk kuruluşu hakkında verilen izahat çok değerlidir. Fakat, bir asker gö-

zülle mühim muharebelere ehemmiyet verilip, krokilerle de izahata girişildiği halde, "koca Sarıkamış Harekâtından hiç bahsedilmemiştir."

Eserdeki 1918 de Karsın kuruluşuna ait orijinal resimler fevkalâde kıymetlidir. Muhterem Generalin Kars hakkındaki bu eseri, netice itibarıyla mühim ve kıymetlidir. Bu husustaki emek ve gayretlerinden dolayı, kendilerini tebrik ederiz.

KIRZIOĞLU

Gelecek sayılarda bu sahifelerde tanıtılacak eserlerden:

1 — A. Adnan Saygın, «Rize, Artvin ve Kars Havâlisi Türkü, Saz ve Oyunları Hakkında Bazı Malûmat», 1937 İstanbul.

2 — Kasım Ülgen, «Kars Oyunları» 1944 İstanbul.

3 — Ekrem Erozan ve Sa'id Toker, «Ardahanın Umumi Tarihi ve Bugünkü Ekonomî Durumu», 1939 İzmir.

4 — Tarhan Toker, «Karsın Siyasal Tarihi», 1938 Kars.

5 — Tahran Toker, «Ağrı Dağı», 1938 Kars.

6 — Prof. Dr. Ahmet Cafferoglu «Kars, Erzurum, Çoruh Ağzı», 1942 İstanbul.

7 — Dokuz imzalı «KARS» broşürü, 1943 İstanbul.

Gelecek Sayıda:

«Çıldırli Âşık İLYAS»ın sahteliği ve «Süleyman KAZMAZ»ın 40 sahifelik broşürünün zavallı hali anlatılacak.

DIŞ HEKİMİ
ENVER GÜNEY

Hastalarını her gün (Pazarlar hariç)
Saat 10—12,30 ve 14—18 arasında
kabul eder.
Adres: Orduevi Altı Yanında N. 93

HÜHÜMET TABİBİ
Himmet KAZAK

Hastalarını her gün Saat 12—14
ve 16—22 arasında kabul eder.
Muayenehanesi: Kars Ziraat Bankası yanı
N. 278

Kars Şehir Kulübü

Şehrimizin biricik nezih okuma ve dinlenme yeridir, Lokanta
sında en leziz yemekler bulunur.
Adres: Kars —Halidpaşa Caddesi

Aylık Kurt Yayınlarından Küçük Boy :7

KÜKREYİŞ

(Ş i i r l e r)

Milliyetçi ve san'atkar genç şairlerimizden Hocaoglu S. Ertürk'ü bütünü şiirle
ri, Kars İl Basımevinde KÜKREYİŞ adıyla bastırılmıştır. 80 sahife tutan bu
heyecanlı ve millî duygularımızı coşturan güzel şiir kitabını, bütün okuyucuları
mıza hararetle tavsiye ederiz. Fiyatı bir liradır.

Adres: Kars — Lise Felsefe Öğretmeni Hocaoglu Selâhattin Ertürk

OLEMPİYAD OYUNLARI

Kars Lisesi Beden Eğitimi Öğretmeni Ruhi Sel tarafından yazılan, 15 ten
fazla resim ve (1896—1948) yılları arasındaki bütün spor karşılaşmalarının
rekor ve puanlarını gösteren 3 cetveli de ihtiva eder. 92 sahife halinde İstanbul'da
basılan bu eserin fiyatı 125 kuruştur.

Bütün sporcularla spor kulüplerine tavsiye ederiz.

KARS YAYLASI

1946 da İstanbul'da basılan ve 1 tarihî harita ile 17 resmi ihtiva eden ve 40 sa-
hife tutan bu bröşür, Kırzioğlu tarafından hazırlanmıştır. Karsın coğrafya ve tarihi
hakkında en esaslı ve mücmel malûmat bu küçük eserde toplanmıştır.

Sayısı: 30 Kuruştur.

Kurum Adı: TÜRK TARİH KURUMU
Sicil No: 255.7.2/24/801988
DERGİLER DOĞUŞ KARS HALKEVİNİN AYLIK DERGİSİ 62
(1950) Markası: MARKASIZ Bulunduğu Yer: Konusu: TÜRKÇE

